

İSLÂM TARİHİ

HULEFÂ-İ RÂŞİDÎN

-3-

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

1945'te Konya Bozkır'da doğdu, 1964'de Konya İmam Hatip Lisesi'nden, 1968'de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu. Bir süre ortaöğretimde görev yaptıktan sonra 1975'de Bursa Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Siyer ve İslâm Tarihi Öğretim Üyesi oldu.

1983 Yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı'nda "Doktor", 1990'da "Doçent", 1996'da "Profesör" oldu. 1996-2000 yılları arasında Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi'nde Kurucu Dekan olarak görev yaptı. Ayrıca 2004-2007 yılları arasında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dekanlık yaptı. 2012 Yılı itibariyle Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli oldu.

Yayınlanmış eserlerinden bazıları:

İslâm Tarihi, I-III, Gonca Yayınevi, İstanbul 1986; Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed, Diyanet Vakfı Yayınları, 23. baskı, Ankara 2015; Sevgi ve Rahmet Peygamberi, Emin Yayınları, Bursa 2007; Kananayan Bir Yara Gönül Sızlatan Bir Facia: Kerbelâ, 5. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013; Eyyûb Sultan'dan Fâtih'e Kutlu Yolculuk, Erkam Yayınları, İstanbul 2004; Osmanlı Kültüründe Hz. Peygamber Sevgisi, Risâle Yayınları, İstanbul 2007; İstanbul'un Kutlu Ev Sahibi Eyyûb Sultan, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015; Bursa'da Bir Buharalı: Emir Sultan, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.

Ayrıca, "Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi", "Diyanet İlmî Dergi" ve "İSTEM" başta olmak üzere çeşitli dergilerde, Yeni Türkiye Yayınlarının "Osmanlı ve Türkler Serisi"nde, Türk Tarih Kurumu Yayınları'nda, "Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyum Serisi"nde (I-IX), Diyanet Vakfı'nca basılan "Kutlu Doğum" kitaplarında, İlahiyat Fakülteleri'nce ve diğer bazı kurumlarca yayınlanan "Sempozyum" kitaplarında makale ve tebliğleri vardır.

İSLÂM TARİHİ

HULEFÂ-i RÂŞİDÎN

-3-

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Emin Yayınları: 275

İSLÂM TARİHİ (3.CİLT)

HULAFÂ-i RÂŞİDÎN

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Bursa 2018

© Bütün yayın hakları Emin Yayınları'na aittir.

Yayına Hazırlayan:

Emin ÖZDAMAR

Baskı:

Stüdyo Star Ajans Matbaacılık Ltd. Şti

Nilüfer Ticaret Merkezi Bursa

Sertifika No: 15366

EMİN YAYINLARI

Fethiye Mah., Kırilangıç Sok. No:11/B 16140 Nilüfer / BURSA

Tel: (0224) 242 28 98/97 Fax: (0224) 241 25 69

www.eminyayinlari.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

İSLÂM TARİHİ (3. CİLT)

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

1. İslam Tarihi 2. Tarih 3. İslam

ISBN: 978-605-9464-67-3 (Tk.)

ISBN: 978-605-9464-70-3

Sertifika No: 21217

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	5
ÖNSÖZ	15

BİRİNCİ BÖLÜM Hz. EBÛ BEKİR DEVRİ

I. HALİFE SEÇİLMESİ.....	21
A. HALİFE SEÇİLİNCEYE KADAR Hz. EBÛ BEKİR	21
B. HALİFE SEÇİLMESİ	41
C. BİATTAN SONRAKİ GELİŞMELER.....	48
D. BU SÜREÇTE EBÛ SÛFYAN'IN TAVRI	52
E. BİAT ÇERÇEVESİNDE AHMET CEVDET PAŞA'NIN YORUMU... 53	
F. HİLÂFETTE Hz. EBÛ BEKİR'İ ÖNE ÇIKARAN UNSURLARA TAHLÎLÎ BİR BAKIŞ.....	57
II. FEDEK ARAZİSİ MESELESİ.....	58
III. DEVRİNDE DİKKAT ÇEKEN İLK ASKERÎ HAREKETLER	60
A. ÜSÂME ORDUSUNUN SEVKİ	60
B. İRTİDAT HAREKETLERİ VE İSYANLAR KARŞISINDAKİ TUTUMU	62
1. İrtidat Olaylarının Çıkış Sebepleri	63
2. Peygamberlik İddiasında bulunan Sahtekârlar	65
a. Esved el-Ansî.....	65
b. Tuleyha	66
c. Secah	67
d. Müseylimetü'l-Kezzâb.....	69
IV. KUR'ÂN-I KERİM'İN CEM'İ VE MUSHAF HALİNE GETİRİLMESİ 70	
V. HZ. EBÛ BEKİR DEVRİ IRAK VE SÛRİYE SAVAŞLARI.....	72
A. IRAK SAVAŞLARI	73
B. SÛRİYE SAVAŞLARI.....	76

VI. Hz. EBÛ BEKİR'İN ÖNEMLİ BAŞARILARININ KISA BİR ÖZETİ	77
VII. Hz. EBÛ BEKİR DEVRİNDE DEVLET İDARESİ (İSTİŞÂRE, MÂLÎ ÖDEMLER, MEMUR ATAMALARI, ASKERÎ ALAN)	78
A. İSTİŞÂREYE ÖNEM VERMESİ VE KARARLILIĞI.....	81
1. Hz. Ömer'in Görüşüne Uyararak Yaptığı Bazı İşler	83
2. İstişareleri Hakkında Kısa Bir Analiz	84
B. MALÎ ÖDEMELERDE ÖLÇÜSÜ.....	84
C. MEMUR ATAMALARINDA ÖLÇÜSÜ.....	87
D. ASKERÎ ALANA IŞIK TUTAN TAVSİYELERİ VE İNSANLARA UYARILARI.....	93
VII. HASTALANMASI, BU SÜREÇTE YAPIP ETTİKLERİ VE VEFATI... 96	
A. HASTALANMASI VE YERİNE HALEF BIRAKMA ARAYIŞI.....	96
B. Hz. ÖMER'İN HALEF BIRAKILDIĞINI GÖSTEREN VASİYETNÂMESİ VE DİĞER VASİYETLERİ.....	96
C. VEFATI VE DEFNİ	99
D. Hz. EÛ BEKİR'İN BAŞARISININ ARDINDAKİ GÜÇ.....	99
IX. Hz. EBÛ BEKİR'İN FAZÎLETİ HAKKINDA VÂRİD OLAN HADÎS-İ ŞERÎFLERDEN VE ASHABTAN İNTİKAL EDEN HABERLERDEN BAZILARI	104

İKİNCİ BÖLÜM

Hz. ÖMER DEVRİ

I. Hz. ÖMER'İN HALİFE SEÇİLMESİ.....	109
A. HALİFE SEÇİLİNCEYE KADAR Hz. ÖMER.....	109
B. HALİFE SEÇİLMESİ	115
II. HÂLİD B. VELÎD'İN GÖREVDEN ALINMASI.....	118
III. HZ. ÖMER DEVRİ FETİHLERİ.....	122
A. Hz. ÖMER'İN CİHAD ÇAĞRISI.....	122
B. İRAK - İRAN CEPHESİ	124
1. Kâdisiye'den Önceki Mücadeleler	124
2. Kâdisiye'ye Doğru.....	127

a. Kumandan Seçimi.....	129
b. Hz. Ömer'in Kâdisiye Savaşına Önem Verdiğini Gösteren Deliller ve Bu Savaşa Önem Vermesinin Sebebi	130
c. İslâm Ordusunun Cepheye Hareketi	133
d. İslâm Ordusunun Tertip ve Tanzimi	133
e. İran Ordusunda Durum.....	135
f. İran Ordusu Kumandanı Rüstem'in Sulh Çabası	141
g. Savaşın Cereyanı Ve Sonucu.....	144
3. Medâin'in Fethi.....	151
4. Medâin'den Sonra Vukubulan Gelişmeler	154
5. Nihâvend Savaşı.....	156
6. Nihâvend Savaşı Sonrasında Vukubulan Gelişmeler	163
C. SÛRİYE - ŞAM CEPHESİ.....	166
1. Şam'ın Fethi.....	166
2. Şam, Ürdün, Filistin Bölgesi Fetihleri.....	168
3. Yermük Savaşı	170
a. Savaş Öncesinde Orduların Yerleşme ve Düzen Alma Çabaları .	170
b. İki Ordunun Ahlâkî Açıdan Mukayesesi	172
c. İlginç Bir Gelişme	172
d. Savaştan Bazı Sahneler	174
e. Savaşın Sonucu.....	175
4. Kudüs'ün Fethi	176
5. Bizans'ın Kuzeyde Son Bir Sefer Hazırlığı.....	179
6. Kıtık ve Veba Salgını.....	180
7. Kayseriyye'nin Fethi	183
8. el-Cezîre Fetihleri	183
D. MISIR-AFRİKA CEPHESİ	185
1. Mısır'a Doğru.....	185
2. İskenderiye'nin Fethi ve Sonrasında Vukubulan Gelişmeler	188
E. Hz. ÖMER DEVRİNDE FETİHLERE TESİR EDEN SEBEPLER	190

IV. HZ. ÖMER DEVRİNDE DEVLET İDARESİ (HÜKÛMET, MÂLİYE, MEMURLAR, ORDU-ASKERÎ TEŞKİLÂT, DENETİM).....	194
A. BEYTÜLMÂL	196
1. Hz. Ömer Devrinde Devletin Gelir Kaynakları	198
a. Zekât-Öşür	198
b. Ganimet, Humus, Savâfî.....	199
c. Cizye, Harac, Fey	201
d. Uşûr	206
B. DİVAN TEŞKİLÂTI.....	206
C. ADÂLET TEŞKİLÂTI	214
D. MEMUR TAYİNİNDE LİYAKATA ÖNEM VERMESİ, DENETİM VE ASKERÎ TEŞKİLÂT	220
E. TAKVİM	230
V. HZ. ÖMER ZAMANINDA BAYINDIRLIK FAALİYETLERİ	232
A. YENİ ŞEHİRLERİN KURULMASI.....	234
1. Kûfe'nin Kuruluşu	234
2. Basra'nın Kuruluşu	236
3. Fustat (Kâhire)'ın Kuruluşu.....	237
VI. HAYBER VE NECRANLI GAYRİMÜSLİMLERİN YERLERİNDEN ÇIKARILMALARI.....	239
VII. HZ. ÖMER'İN BAZI ENDİŞELERİ	241
VIII. HZ. ÖMER'İN ŞEHİT EDİLMESİ VE ŞÛRA EHLİNİN TEŞEKKÛLÜ ..	244
IX. HZ. ÖMER'İN FAZİLETİ HAKKINDA VÂRİD OLAN HADİS-İ ŞERİFLERDEN VE ASHABTAN İNTİKAL EDEN HABERLERDEN BAZILARI.....	257

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hz. OSMAN DEVRİ

I. Hz. OSMAN'IN HALİFE SEÇİLMESİ	263
A. HALİFE SEÇİLİNCEYE KADAR Hz. OSMAN.....	263
B. HALİFE SEÇİLMESİ	268

II. Hz. OSMAN DEVRİNDE ASKERÎ HAREKÂT.....	277
A. MUHTELİF CEPHELERDE YÜRÜTÜLEN ASKERÎ SEFERLER....	277
B. HALA SULTAN VE KIBRIS'IN FETHİ.....	281
1. Nesebi	281
2. Çevresinin Hz. Peygamber'e Yakınlığı	283
3. Bir Deniz Seferine Katılmakla Müjdelenişi.....	286
4. Deniz Seferine Katılması	287
5. Vefatı	290
C. Hz. OSMAN DEVRİNDEKİ ASKERÎ HAREKÂTIN ÖZELLİKLERİ .	293
III. MUSHAFLARIN TERTİB VE TAHRİRİ	293
IV. Hz. OSMAN'IN YAPMIŞ OLDUĞU AZİL VE TAYİNLER.....	297
A. Hz.OSMAN İKTİDARA GEÇİNCE BAŞLICA EYÂLETLRDE GÖREVLİ VALİLER	297
1. Muğîre b. Şu'be'nin Kûfe Valiliğinden Alınması ve Yerine Sa'd b. Ebû Vakkas'ın Getirilmesi.....	297
2. Sa'd b. Ebû Vakkas'ın Kûfe Valiliğinden Alınması ve Yerine Velîd b. Ukbe'nin Getirilmesi	298
3. Amr b. el-Âs'ın Mısır Valiliğinden Alınması ve Yerine Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh'in Getirilmesi.....	299
4. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin Basra Valiliğinden Alınması ve Yerine Abdullah b. Âmir in Getirilmesi	300
5. Velid b. Ukbe'nin Kûfe Valiliğinden Alınması ve Yerine Said b. el-Âs'ın Getirilmesi	301
6. Velîd b. Ukbe Hakkında Tamamlayıcı Bilgi	302
V. HZ. OSMAN'IN AZİL VE TAYİNLER DIŞINDA TENKÎT EDİLEN İCRAATI.....	305
A. Hz. ÖMER'İN OĞLU UBEYDULLAH VE HÜR MÜZAN MESELESİ	305
B. AFRİKA'DA ELDE EDİLEN GANİMETİN TAKSİMİ, ÜMEYYE OĞULLARI'NA YAPILAN BAĞIŞLAR VE FEDEK ARAZİSİNİN STATÜSÜ MESELESİ.....	306

C. Hz. OSMAN'IN HAC'DA MİNA'DA NAMAZI KASR ETMEMESİ (FARZLARI TAM KILMASI) MESELESİ	308
D. Hz. PEYGAMBER'DEN İNTİKAL EDEN MÜHRÜN KAYBOLMASI MESELESİ	310
E. EBÛ ZER MESELESİ	311
VI. ABDULLAH b. SEBE'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE Hz. OSMAN DEVİRİNDEKİ TUTUMU	318
VII. İÇ KARIŞIKLIĞA-FİTNEYE ZEMİN HAZIRLAYAN GENEL SEBEPLER	325
VIII. FİTNE VE İHTİLÂL ÖNCESİ ORTAYA ÇIKAN BAZI OLAYLAR VE HALİFE'NİN TEDBİRLERİ	336
A. KÛFE VALİSİ SAİD İLE KÛFELİLER ARASINDA ORTAYA ÇIKAN TARTIŞMA	336
B. Hz. OSMAN'IN EYÂLETLERE TAHKİK İÇİN ADAM GÖNDERMESİ	338
C. Hz. OSMAN'IN VALİLERİYLE İSTİŞÂRESİ	339
D. KÛFE'DE KARIŞIKLIK	340
E. KARIŞIKLIĞIN KÛFE İSYANINDAN SONRAKİ SAFHASI	341
F. Hz. OSMAN'IN VİLÂYETLERE MEKTUP GÖNDERMESİ VE VALİLERİYLE TEKRAR BİR ARAYA GELMESİ	343
G. HAC DÖNÜŞÜ GENİŞLETİLMİŞ İSTİŞÂRÎ TOPLANTI	346
IX. Hz. OSMAN'IN ŞEHİT EDİLMESİ	349
A. TARİHÇİLERİN HÂDİSEYE BAKIŞI	367
X. Hz. OSMAN DEVİRİNDE DEVLET İDÂRESİ (HÜKÛMET, VALİLER, ORDU KUMANDANLARI, BEYTÜLMÂL)	371
XI. Hz. OSMAN HAKKINDA VÂRİD OLAN HADİS-İ ŞERİFLERDEN VE ASHABTAN İNTİKAL EDEN HABERLERDEN BAZILARI	380

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hz. ALİ DEVRİ

I. Hz. ALİ'NİN HALİFE SEÇİLMESİ	385
---------------------------------------	-----

A. HALİFE SEÇİLİNCEYE KADAR HZ. ALİ.....	385
B. HALİFE SEÇİLMESİ	391
C. BİATTAN SONRA GELİŞEN OLAYLAR	394
II. HZ. ALİ'NİN TAYİN ETTİĞİ VALİLER VE MUÂVİYE İLE TEMASI.....	398
III. HZ. TALHA VE ZÜBEYR'İN MEKKE'YE GİDİŞİ, MEDİNELİLER VE ŞAMLILARIN DURUMU	402
IV. CEMEL VAK'ASI	404
A. OLAYIN CERAYANI	404
1. Hz. Âişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in Duruşu Çevresindeki Tartışmalar	407
2. Bir Kısım Ashabın Tarafsızlığı.....	412
3. Ashâb-ı Cemel.....	412
4. Hz. Ali Cephesi.....	414
5. Barış İçin Temaslar	417
6. İki Taraf Arasında Barış Niçin Gerçekleşmedi?	420
7. Savaşın Başlaması ve Devamında Olup Bitenler	422
8. Savaştan Sonraki Gelişmeler.....	425
9. Cemel Vak'ası'nın Kısa bir Analizi	427
V. SİFFİN SAVAŞI.....	432
A. SAVAŞIN ÖNCESİ	432
1. Hz. Ali İle Muâviye Arasında Müzakereler	432
2. Muâviye'nin Devrin Meşhur Siyâset Adamlarını Kazanma Faaliyeti.....	434
3. Halife Elçisinin Geri Gönderilmesi	438
4. Muâviye'nin Medine'de Meskûn Bulunan Ashâbın İleri Gelenlerine Mektup Göndermesi.....	438
5. Muâviye'nin, Elçisi Ebû Müslim'i Hz. Ali'ye Göndermesi	440
B. SAVAŞA DOĞRU	440
1. Hz. Ali ve Muâviye Ordularının Sıffîn'e Hareketi	440
2. İlk Çarpışmalar (Zilhicce 36/Mayıs 657).....	442

3. Çarpışmaların Yeniden Başlaması (Safer 37/Haziran 657)	
ve Savaşın Sonu	444
4. Hakem Olayı	450
5. Tahkimnâme	451
6. Hakemlerin Toplanması.....	453
C. HZ. ALİ'NİN HÂRİCİLERLE MÜCÂDELESİ.....	457
VI. MUÂVİYE'NİN GÜÇ KULLANARAK BAZI ŞEHİRLERİ ELE	
GEÇİRME GİRİŞİMİ	468
A. MİSİR' A HÂKİMİYETİ	468
B. BASRA'YI ELE GEÇİRME GİRİŞİMİ.....	470
C. MUÂVİYE'NİN ÇEŞİTLİ BELDELERE ASKER GÖNDERMESİ	471
1. Çeşitli Yerlere Asker Sevki.....	471
2. Hicaz -Yemen Seferi ve Mütâreke İlânı.....	472
VII. HZ. ALİ'NİN ŞEHİT EDİLMESİ	473
VIII. HZ. ALİ DEVRİNDE DEVLET İDARESİ (HÜKÛMET, MÂLİYE,	
ORDU VE MEMURLAR)	477
IX. HZ. ALİ HAKKINDA VÂRİD OLAN HADÎS-İ ŞERÎFLERDEN VE	
ASHABTAN İNTİKAL EDEN HABERLERDEN BAZILARI.....	486

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hz. HASAN DEVRİ

I. HZ. HASAN	491
A. HALİFE OLUŞU VE YAPIP ETTİKLERİ.....	491
1. Halife Oluşu	491
2. Feragatı-Hilâfeti Muâviye'ye Devri.....	494
a. Muâviye'nin Şartları Kabulü ve Kendisine Biat Edilmesi.....	497
b. Biattan Sonraki İlk Gelişmeler	498
c. Feragattan Sonra Hz. Hasan.....	498
d. Feragat Olayının Kısa Bir Analizi	499
II. HZ. HASAN HAKKINDA VÂRİD OLAN HADÎS-İ ŞERÎFLERDEN	
VE ASHABTAN İNTİKAL EDEN HABERLERDEN BAZILARI	503

